

ALCHYMIIE SLOVA A OBRAZU

text: Vilém Urban ●

Náš mozek bez přestání vytváří nejrůznější obrazy, jejichž prostřednictvím prožíváme, myslíme a díky nimž se nakonec rozhodujeme. Dokážeme ale této zcela přirozené schopnosti více a přesněji využívat při našem každodenním jednání?

Gregory Bateson píše ve své knize *Mysl a příroda*, že náš mozek neustále vytváří obrazy, protože veškeré vnímání má formu obrazu. Jako příklad uvádí, že když nám někdo šlápně na nohu, neprožíváme skutečnost, že nám šlápl na nohu, ale svůj „obraz“ šlápnutí vytvořený z informací, které byly prostřednictvím nervových drah přeneseny do mozku ihned poté, co bota dotyčného člověka přistála na naší noze. Způ-

sobená bolest má tedy svůj obraz, resp. jeho základní rysy. Má nějaký začátek, konec, místo a vyjímá se proti nějakému pozadí. Podobné je to se všemi dalšími našimi zkušenostmi. Jsme vlastně taková chodící galerie, v níž jsou archivovány záznamy našeho vědomého vnímání, chování a jednání. Není cílem detailně popisovat proces tvorby obrazu v nás, který se děje mezi okamžikem, kdy nasměrujeme smysly k nějakému zdroji informací a chvíli, kdy vědomě in-

formaci získáváme. Podstatné je, že obrazy dnes a denně používáme, aniž bychom si toho byli více nebo méně vědomi.

Obraz jako model skutečnosti

Co nevidíme, jako by neexistovalo. Když si například položíte otázku, co vás v té které oblasti vašeho života nějak motivuje, nelze na ni odpovědět dříve, než si o daném motivu uděláte zcela jasnou představu. Tedy než ji vygenerujete, to znamená aktivně vytvoříte.

Tady vidíte, jak jsme ve své podstatě velmi kreativní bytosti, a že tvorba obrazů není výsadou jen některých umělců. Obrazy ve formě představ, vizí či fantazií jsou našimi hnacími motory. Jejich síla, moc a potenciál určuje míru energie, jakou jsme schopni vynaložit na jejich uskutečnění. Metaforicky řečeno jsou takovými „palivovými články našeho jaderného reaktoru na výrobu energie“. Nicméně si troufnu říci, že tento náš přirozený zdroj síly v dnešním světě podléhá degeneraci. Svět marketingu totiž na nás nejvíce útočí takovou formou reklamy, která nabízí v mnoha podobách již hotové obrazy, zacílené snad na všechny oblasti lidského zájmu v podobě mnoha různých receptářů a návodů na život. Pakliže ve velké míře podlehneme a staneme se jejich konzumenty, dojde k otupení naší fantazie, kreativity, intuitivních schopností, logiky a schopnosti uvádět věci do harmonického celku. Jedním z dalších důsledků nevyužívaného potenciálu mohou být pocity nudy spojené s následnou potřebou konzumovat bez jakéhokoli vynaloženého úsilí další a další servírované podněty. Naše představy jsou jakási tykadla, kterými se dotýkáme skutečnosti. I já, když nyní píšu, tak nedělám vlastně nic jiného, než že se dívám na to, co mi „běží hlavou“, na nějaké své vnitřní obrazy paměti nebo myslí, která si je vytvořila na základě mnoha svých zkušeností. Zajímavé je, kam až sahá jejich moc. Některé primitivní národy nikdy zcela přesně nerozlišují mezi skutečností a namalovaným obrazem. Když si jednou jeden evropský malíř nakreslil v jakési africké vesnici dobytek, dostali její obyvatelé strach: „Když si ho odnesete, z čeho pak budeme živi?“

Obraz jako základ lidské komunikace

Slovo a obraz mají mnoho společného a stojí všude vedle sebe. Jedno patří neodmyslitelně k druhému podobně jako k výdechu nádech. Již mnohokrát jsem zaslechl větu: „Povídej mi o tom víc, ať si mohu udělat lepší představu“. Obrazy popisujeme slovem a slova jsou plná obrazů. Jak tomu rozumět? Truhlář, když potřebuje vyvrtat díru do dřeva, použije potřebný nástroj, kterým je vrtačka. Jaký nástroj použijete vy, když budete chtít někomu druhému předat podobu nějaké věci, kterou vnímáte? Pokud neuděláte fotku, nebo danou věc nenamalujete, nemáte jiný nástroj než zvolit jméno, které dané věci v jazyce náleží. Proto nezbytnou částí našeho mluvení je jmenování (nomen omen). Jméno je tedy jedním z nástrojů řeči, do jehož slabik a písmen máme možnost vkládat podobu věcí. Nyní vám předám informaci typu: „Mám rád stůl s růžovým ubrusem“, s přáním, abyste mi takový stůl pořídili na moji jarek se probouzející zahradu. Jak přesně si na základě tohoto sdělení dokážete udělat obraz (představu) stolu a ubrusu, který jsem měl na mysli? Nebudete mít jinou možnost, než si na základě těchto mnou napsaných slov vytvořit svoji představu o stole a růžovém ubrusu, která se ale s velkou pravděpodobností bude více nebo méně lišit od mé. Nemám na mysli situaci, kdy bych na daný stůl a ubrus mohl ve vaší přítomnosti ukázat prstem.

Jméno vlastně není pojmenovanou věcí

Důvod, proč není tak jednoduché se každodenně dorozumět, není jen ve vhodné volbě slov, řeči nebo jazyce, ale v tom, že neustále komunikujeme s druhými lidmi své

VILÉM URBAN

Promoval v ateliéru arteterapie ve studijním oboru psychologie. Věnuje se lektorské činnosti, individuální, skupinové a rodinné terapii. Svě zkušenosti využívá jako lektor při vedení seminářů v oblasti hledání talentu, odvahy, snů a rozvoje leadershipu. Svoji specializaci uplatňuje v NAVIGU – www.navigocz.eu.

obrazy (ať již ve formě představ, nebo ty, které vidíme svým zrakem). Nedávno za mnou přišel jeden účastník mého semináře s poznámkou, že si všiml, jak neustále přítom, když něco říkám, dělám poznámky, nebo si jen tak čmáram před účastníky na flip. Profesi byl obchodník a mluvil se mnou o tom, jak ho to inspirovalo k tomu, že by se o něco podobného rád pokusil na obchodní schůzce s klientem. Jinými slovy, že na stole bude mít připravenou tužku a papír, aby mohl v průběhu řeči názorněji prezentovat myšlenky a tím je zřetelněji přiblížil svému klientovi. V žádném případě neměl na mysli, že v názorném dokreslení musí podat nějaký umělecký výkon.

Nauč se malovat slovy

Prostřednictvím slov nemůžeme nikdy dostatečně popsat to „co vidíme“. Jsou jen jakousi prázdnou formou. Jsou slova (respektive jména) podstatná, která poukazují na podstatu věci, přídavná, kterými líčíme vlastnosti toho podstatného, co chceme sdělit, jsou mezi slovy i tzv. esa (slovesa), díky nimž se dozvídáme to, jak se ta která podstatná věc chová – a další. Nicméně již staří Číňané věděli, že jeden obraz vydá za tisíc slov, ve středověku sloužilo obrazové sdělení v podobě ikon jako jediný způsob, jak negramotným vyprávět příběhy ze života svatých. Co je pro naše jednání podstatné? Doposud klademe stále větší důraz na naši řeč, kterou používáme s takovou vášnivou samozřejmostí, že zapomínáme, že je pouhým nástrojem a nositelem významů, jejichž kořeny jsou zapuštěny v tom, co jsem tady nazýval obrazem, představou nebo fantazií. Proto se o ně výrazně více staráme jak u sebe, tak u druhých. Pak se vyvarujeme toho, čemu říkáme: „Že se to minulo účinkem.“

DALŠÍ INFORMACE

Gregory Bateson:
Mysl a příroda
Platón: Kratylós